

magánosan felröppenő kérdésre válaszolna évtizedek multán az embert és a természetet ünneplő határtalan bizodalom himnusza: „Minden lehetőség a létre törekszik, minden lehető lesz is, ha az ember akarja.” (Nouvelles Nourritures)

S mintha csak Michel kérdésére válaszolna a Geneviève kis története is, az École des femmes s a Robert című elbeszélései folytatása. Mire képes az ember? Mire viheti a nő? Mint a fel-feldobott kő, ugyanaz a sokoldalú kíváncsiság csillan meg, új és új fényszikrákat vetve. Eveline, az École des femmes hősnője, még csak hitvesi feladatára készül leánykora gyanutlan napjaiban, lánya, Geneviève, friss eszmékben megedződve, már a szabadságra, az önállóságra, a független emberi életre. „Édesanyám lánysága idején” — mondja — „a nő csupán áhitozhatta a szabadságot, ma élhet vele. De hogyan és mivégre? — ez a főkérdés...” Erre próbál válaszolni a maga módján a talpraesett, nyilteszű, nyiltszívű gyermeklány, akire Gide átruházott valamit vakmerő és lázongó sihederei, Lafcadio és Bernard elragadó természetességéből. A nemes Eveline, az anya mintegy a gidei tanítások (egyéniség, őszinteség) csirázató napfényébe került lélek fejlődését mutatja be, egész addig, míg kiszabadul férje, Robert fárasztó szenteskedésének és fellengős modorának hatása alól. Geneviévet már az iskola padjában éri az első felszabadító élmény. Szenvedélyes érzésre gyullad egyik osztálytársnője, a kis cigányos, koraérett, szilaj művészgyermek, Sarah Keller iránt. S ez a szenvedély megérleli a felzaklatott szív lázadását az otthon érzéketlen merevsége és szertartáosságára ellen. Az érzés rendellenessége, mint Gide egész művében, itt is felszabadító hatású. De a döntő itt egy szabadabb, teljesebb és izgalmasabb élet beáramlása a családi élet zárt, fülledt és mesterkéltségek közegébe: — a kis vadóc művészlány úgy hozza egész lényével Geneviève szívébe és gyermekszobájába a lázadás szellemét, mint a nyári mezőről érkező vadvirágok részegítő illatát. Geneviévenél a szív forradalmára a szellem felszabadulása következik, s bár története befejezetlen, szívünk minden bizalmával tekintünk tűnő alakja után.

Irjuk meg, hogy a Geneviève Gide egyik legfinomabb, legpoétikusabb könyve? Dicsérjük mindig meglepő, mindig felfedező lelkiismeretét, mindent kifejező stílusát? Itt csak rámutatunk művének kiforgathatatlanságára, megkerülhetetlen értelmére, mely a szakadatlan emberi felszabadulásra serkent. Ne fukarkodjunk iránta csodálattal és bizalommal.

(Korvin Sándor)

LOUIS ARAGON: LES BEAUX QUARTIERS (Denoel et Stelle, Paris)

Délfranciaországi kisváros a háború előtti években. A regény folyamán lassan-lassan megismerjük a város különböző rétegeit, érdekeiket, szenvedélyeiket, rögeszméiket. Megjelenik a gyár, felvonulnak: a gyáros, a gyárimunkás, a polgármester, az előkelőségek, a kereskedők, a kereskedők cselédei, a kereskedők és az előkelőségek gyermekei. Kicsinyes világ ez, melynek kicsinyességét Aragon olyan aprólékossággal festi meg, amilyen aprólékos azoknak a színes reklámképecskének a rajza, amiket ennek a délvidéki városkának csokoládégyára csomagjaihoz mellékeltek a háború előtt. Lassan, pontosan, kérelhetetlenül pontosan jelenik meg ez a világ, de nem karrikaturává tulzottan, ahogy például Mirbeau adja vissza regényeiben a polgári életet. Aragon művészete sokkal igényesebb, maróbb és félelmetesebb. Összetett cselekménye szálaikat oly finoman bogozza, hogy az olvasó figyelme pillanatra sem lankad. Amikor pedig Párizsban folytatódik e vidéki előjáték, meg sem lepődünk, annyira természetes az átmenet. Hisz Páris felé irányulnak mindazok a

politikai, gazdasági, sőt érzelmi ügyek, miket a vidék szül, oda irányulnak a vidéki sorsok is. Oda viszi a kisváros aranyifja illuzióit és étvágyát. Miután felszarvazta a jegyzőt vagy az adófőnököt, kétségbe és teherbeejtette a faluról bejött kis cselédeket, végigudvarolta a jó társaság félszúzeit, Párisba jön, hogy a Quartier Latin-ban összetettebb játékokhoz kezdjen.

Kétértelmű romantika virul itt ki, zavaros és hamis, melynek hatásaképpen a hős a valóság legmegragadóbb és legveszélyesebb jelenségeivel: a bűnnel kerül szembe. S a polgári éposz hőse, miután eljutott idáig, ítélőszéke és utolsó kalandjaként borzalmas rendőri intrikával találja magát szemben. Ahhoz, hogy ez a kép teljes legyen, Aragonnak a sötét árnyalatokkal azt a reményt és kiutat kellett szembeállítania, amit maga is megtalált. A megoldás nem mesterkélt és erőszakos, hanem átélt kísérlet eredménye, — ez teszi érvényessé. Aragon nem azért fejezi be könyvét a munkások életének egy jelenetével, ahogy a Bázeli Harangok végén Klara Zetkin alakját idézte, mert „jól akarja csinálni”. Hanem azért, mert az elbeszélő alkotás ebben a formájában szükségszerűleg visszatükrözi azt a belső harcot és azt az erőfeszítést, ami a szerző öntudatában lejátszódott. Regényének egyik hőse Páris dzsungelében a kétségbeesés és az elszigeteltség legmélyebb szakadékába zuhant. Egyetlen kiútja: a munka és az emberi testvériség felfedezése.

Mondottuk, hogy a vidéken, a déli kisvárosban született sorsok Párisban bontakoznak ki, abban a városban, ami a francia polgárság minden érdekének és minden kísérletének mértani helye. Párisnak ezt a sajátos szerepét, uccáinak, különösen szívének — az Opera környékének — fájdalmasan és szánalmasan emberi költészetét Aragon már kifejezte egyik legrendkívülibb könyvében, amely egyuttal legelső alkotásai közé is tartozik. A *Paysan de Paris*-ra gondolunk. A Beaux Quartiers-ben újból megtalálja az Opera melletti sikátor elefántcsont kapuját, — pedig magát a sikátort eltüntette már a modern városrendészet — s az író rajta keresztül visszaérkezik ifjúkori álmiaihoz. De a régi dolgokat új fény világítja be. A dolgok nem változtak, de a költő most már ismeri egymáshoz való viszonyukat. Érti, hogy a nagy városok mélyén miért van annyi furcsa rendetlenség, remegés és borzalom, miért történik annyi csodálatosnak tűnő találkozás, amit azonban tökéletesen és végletesen megmagyaráz a nyomor hatása, a vágy számítása és a pénz játéka. A fiatalság kalandja, nagy kalandja? De ezen a helyen, bármily költőinek is tűnjék, és ebben az időben, bármily csodálatosnak is nyilvánítsák, nem egyéb, mint egy selyemfű mesterkedése. Aragon most újból elmondja az Opera-sikátor varázsát, de megmutatja azt is, hogy mi történik a falak mögött. Elképzelhető-e szebb pályafutás a költő számára, mint az ártatlan ifjú csodálkozását megénekelni a világ különössége felett, azután pedig tökéletesen megismerni ezt a világot s teljes öntudattal leleplezni különösségének okait és okozóit.

A sötétben megszületik egy ember. Nem tudja, hogy milyen falakig terjed a sötétség. Határtalannak gondolja s költői neveket ad neki. Éjnek, kétségbeesésnek nevezi. De ember, vagyis akaratra, keresésre képes lény s ezért lábára áll, karjait kinyújtja s végül is felismeri, hogy mitől függ, mi teszi azzá, ami. Ekkor más nevet ad az éjszakának és börtönnek nevezi. S fülét hegyezve s csodálatosan éles érzékszerveit megfeszítve a szomszéd cellákban is embereket vesz észre, akik rabok, akárcsak ő, együttérez velük és elhatározza, hogy összeáll a többiekkel és közösen lebontják a falakat.

Aragonnak az a jutalma, hogy amikor hosszú és nehéz kerülő után

visszatér ifjúkori képeihez, hogy nevet adjon nekik és megmagyarázza őket, újból megtalálja azt az irodalmi adományát, ami első munkáit oly lenyűgöző erővel ruházta fel. Akadtak, akik azt állították, hogy Aragon elvesztette költői erejét, mert felfedezte a valóságos világot, (— *le Monde réel*, ezt a nevet szándékszik művei új ciklusának adni —), holott a felületes előítélet azt tanítja, hogy csak a képzelt világ alkalmas költői festésre. Azt ugyan mi is elismerjük, hogy a valóságos világ felfedezése, pontosabban azoknak a valóságos tényeknek a felismerése, amik az elképzelések világát meghatározzák, heves vihart idéz elő annál, aki ezen a válságon át esik. De azután, amikor a szem megnyugszik, lecsillapodik, újból urává lesz tekintetének, s nyugodtan tekint a régen szemlélt dolgokra, amiknek alakját és méreteit új fény világítja meg. Aragonnak meg volt a bátorsága, hogy viszontlássá ifjúságának, első elvarázsoltságának és tragédiáinak a helyeit. S a bátorság és az átszenvedett megpróbáltatás jutalmaként újból megtalálja mindazokat az eszközöket, amikkel bírt, s amelyek ma az érett, világosan látó és határozott férfi fegyverei. Újból a régi költő, akinek stílusa ugyanolyan határozott, éles és merész — csak gazdagabb. Megint korlátlan ura az irodalom játékaiknak, s ha akarja ékesszóló, sőt emphatikus is tud lenni, ami pedig a tehetség és az izlés próbaköve: mindenkép' győzedelmesen állja ki a próbát. Ékesszólása és empházisa tartalmas; heves és népies nagyság benyomását kelti. Aragon, nagy író volt, mint az illúzió költője, mint a valóság írója nagy költő marad. Nagyob, mint eddig, mert teljesebb, mert a dolgok mindkét oldalát megvilágítja. A mű, amin most Aragon dolgozik, válasz azoknak, akik szerint a művész szegénnyé válik, ha tudatalattija aknamunkáját s lassu beérési folyamatait felismeréssel és akarrattal irányítja. A megismerés, emberj méltóságunk tudatosítása, élő összetartozandóságunk felfedezése nem árthat a szellemi alkotásnak és gyávák, defetisták azok, akik így kiáltanak: „Nem, nem akarok látni semmit! sem látni, sem tudni, sem hallani! Ne zavarjatok az álmodozásban!“ Azt hiszik, hogy meztelenül, fegyvertelenül, tehetség nélkül maradnának, ha vállalnák a teljes valóságot. Valóban kegyetlen megpróbáltatás szembenézni a teljes valósággal s aki megteszi, egy ideig megrendül és bizonytalanná válik. De azután mily fönségesen jut maga és a mindenség birtokába! Mily hatalmas gazdagodás! Régi tehetsége megszásszorozva jön elő s a képzelet és az írás féme valódiiban, mélyebben cseng. Akit valaha is megszállott a költői ihlet, nem vesztheti el. De vállálnia kell a kockázatot: ihlete tisztában és messzebb hangzóan tér vissza. Nem is mint ingyen ajándék, hanem, mint növekedő hódítás, aminek immár biztos a birtoklása. Aragon új könyvében, ami igen jelentős haladás a Bázeli harangokhoz mérten s ugyanakkor folytatása, továbbfejlesztése a Paysan de Parisnak, az fog meg a leginkább, hogy írója mennyire uralja eszközét, anyagát, technikáját. Prózájának ideges gazdagsága, anélkül, hogy valamit is vesztené méltóságából, minden iramváltozást, szeszélyt, s elkalandozást megenged és igazol. (*Jean Cassou.*)

HERMANN WENDEL: DIE MARSEILLAISE (Europa Verlag, Zürich 1937)

H. Wendel könyve a dalnak és szerzőjének kitünő életrajzát adja, széles történelmi távlatokat nyitva meg a himnusz diadalmas pályájának felvázolásával. 1791. április 20.-án a Strassburgban állomásozó *Kellermann* tábornok felkérte *Claude Joseph Rouget de Lisle* mérnökkari kapitányt, hogy a banális és némileg elavult, Ca-ira és Carnagnole helyett írjon olyan forradalmi dalt, mely méltó kísérője legyen a szabadságért harcba induló néphadseregnek. Rouget de Lisle, a dilleltáns muzsikusz e